

درس ۳ واج آرای، واژه آرای

به بی‌شمار آزمون
مربوط به همین بخش
دسترسی پیدا کنید.

ریزشیم (سؤال‌های خطبه‌خط)

واج آرای، واژه آرای

۱۶۷. نموده‌های «بدیع» کدام‌اند؟ نام ببرید.

۱۶۸. عوامل پدیدآورنده موسیقی لفظی چه نامیده می‌شوند؟

واج آرای

۱۶۹. واژه‌ها و عبارات مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید و در جای خالی بنویسید.

الف) تکرار یک واج در سخن، اگر بر موسیقی و تأثیر آن بیفزاید، (واج آرای / واژه آرای) نامیده می‌شود.
ب) واج آرای جزء بدیع (لفظی / معنوی) است.

۱۷۰. تکرار واج‌های «خ»، «ز»، «ا» و «ن» در بیت زیر آگاهانه است.

«خیزید و خز آرید که هنگام خزان است

۱۷۱. واج آرای مصوت‌ها از صامت‌ها محسوس‌تر است.

واژه آرای

۱۷۲. در بیت زیر چند واژه تکرار شده و «واژه آرای» را پدید آورده‌اند؟ آن‌ها را مشخص کنید.

«پیش از اینت بیش از این اندیشه عشاق بود
مهرورزی تو با ما شهرة آفاق بود»

۱۷۳. با توجه به سروده زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«با من بودی منت نمی‌دانستم
رفتم چو من از میان تو را دانستم»

الف) این شعر در چه قالبی سروده شده است؟

ج) این شعر بیانگر چه مفهومی است؟ نوع ادبی آن را مشخص کنید.

۱۷۴. در واژه آرای جنبه «موسیقایی» و «نوشتری» واژه باید مورد توجه قرار گیرد.

۱۷۵. «رست» به معنی نجات یافت و «رست» به معنی روید، اگر در یک جمله بیابند، می‌توانند تکرار محسوب شوند.

تمرین

۱۷۶. در کدام گزینه واج آرای محسوس‌تر است؟

الف) دریای سرشک دیده پر نم ماست

ب) من پیر سال و ماه نام یار بی‌وفاست

ج) صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را

وان بار که کوه برتابد غم ماست

بر من چو عمر می‌گذرد پیر از آن شدم

که سر به کوه و بیابان تو داده‌ای ما را

بارم		
۴	الف) تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی	
۰/۵	☐ درست ☐ نادرست ☐ نادرست ☐ درست	۱۹۲ درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید. الف) شاهنامه اثری حماسی است که در آن ابیاتی در بند و اندرز نیز دیده می‌شود. ب) الهی‌نامه عطار نیشابوری نثری آمیخته به نظم دارد که در آن به مباحث عرفانی پرداخته شده است.
۰/۵		۱۹۳ کدام یک از موارد زیر درست است؟ الف) «غزلیات شمس» از مولانا جلال‌الدین محمد بلخی و حاوی نکاتی تعلیمی است. ب) «گلستان سعدی» نمونه‌ای از آثار منثور فارسی است که در آن مباحث عمیق عرفانی به زبانی شیوا شرح داده شده است. ج) «سهراب سپهری» از شاعران معاصر است که در قالب نیمایی سروده‌هایی ناب دارد؛ «آب را گل نکنیم» از سروده‌های اوست.
۱	مهرورزی تو با ما شهره آفاق بود دشمن شوند و سر برود هم بر آن سریم	۱۹۴ هر یک از ابیات زیر سروده کیست؟ الف) پیش از اینت بیش از این اندیشه عشاق بود ب) ما را سری است با تو که گر خلق روزگار
۰/۵	و ندر نهان سرشک همی‌باری صد بوسه ز مهر بر جبین می‌زندش خوشا شما که جهان می‌رود به کام شما	۱۹۵ کاربرد فعل مضارع استمراری در کدام بیت متفاوت است؟ الف) ای آن که غمگنی و سزاواری ب) جامی است که عقل آفرین می‌زندش ج) زمانه قرعه نو می‌زند به نام شما
۰/۵	وز نام چه گویی که مرا ننگ ز نام است گل از خارم برآوردی و خار از پای و پا از گل چون عشق حرم باشد سهل است بیابان‌ها	۱۹۶ کاربرد دو جناس و واج‌آرایی، از ویژگی‌های ادبی کدام بیت است؟ الف) از ننگ چه پرسی که مرا نام ز ننگ است ب) گرم باز آمدی محبوب سیم‌اندام سنگین‌دل ج) گر در طلبت رنجی ما را برسد شاید
۱	در بند کمند بود داد دل ما از بس که بلند بود داد دل ما	۱۹۷ دو مورد از ویژگی‌های ادبی ابیات زیر را بیان کنید. «در زلف تو بند بود داد دل ما ای داد به داد دل ما کس نرسید
۶	ب) موسیقی شعر	
۰/۵		۱۹۸ در مصراع زیر چند مصوت بلند به کار رفته است؟ آن‌ها را بنویسید. «هر کجا دردی است درمانیش هست»
۰/۲۵		۱۹۹ آهنگ بیت زیر تند است یا ملایم؟ «پای اس‌تدلایان چوبین بود پای چوبین سخت بی‌تمکین بود»
۰/۵		۲۰۰ حروف و صداها (صامت‌ها و مصوت‌ها) را در واژه «یادگیری» مشخص کنید.
۰/۷۵	به علی شناختم من به خدا قسم خدا را روز فراق را که نهد در شمار عمر همچو سرمستان به بستان، پای کوب و دست‌زن	۲۰۱ لحن مناسب برای خوانش هر یک از ابیات زیر را مشخص کنید و مقابل آن بنویسید. الف) دل اگر خداشناسی همه در رخ علی بین ب) بی‌عمر زنده‌ام من و این بس عجب مدار ج) سرو را بین بر سماع بلبان صبح‌خیز
۱	که هرچه بر سر ما می‌رود ارادت اوست من که یک امروز مهمان توام فردا چرا مهرورزی تو با ما شهره آفاق بود	۲۰۲ در خوانش کدام بیت همزه حذف می‌شود و به تلفظ در نمی‌آید؟ آن را مشخص کنید. الف) سر ارادت ما و آستان حضرت دوست ب) عمر ما را مهلت امروز و فردای تو نیست ج) پیش از اینت بیش از این اندیشه عشاق بود
۱	می‌سازد و باز بر زمین می‌زندش روز فراق را که نهد در شمار عمر	۲۰۳ با بررسی حس و حال و عواطف موجود در ابیات زیر، تفاوت آن‌ها را بنویسید. الف) این کوزه‌گر دهر چنین جام لطیف ب) بی‌عمر زنده‌ام من و این بس عجب مدار
۱		۲۰۴ سروده زیر در چه قالبی سروده شده است؟ جایگاه قافیه و ردیف در آن چگونه است؟ «ای تکیه‌گاه و پناه / زیباترین لحظه‌های / پر عصمت و پرشکوه / تنهایی و خلوت من / ای شط شیرین پر شوکت من»

بارم		
۱۴	الف) تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی	
۰/۵	☐ نادرست ☐ نادرست	۲۱۶ درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید. الف) عبارت «آب و گل تو را نیکو سرشته‌اند اما لگد کم خورده است.» از «لطایف الطوایف» انتخاب شده است. درست ☐ نادرست ☐ ب) حکایت منظوم «خانه سقراط» سروده ابوالقاسم حالت است. درست ☐ نادرست ☐
۰/۵		۲۱۷ کدام یک از موارد زیر درست است؟ الف) بیت «پرو شادی کن ای یار دل‌افروز / غم فردا نشاید خورد امروز» از خیام نیشابوری است. ب) بیت «دل نیست کیوتر که چو برخاست نشیند / از گوشه بامی که پریدیم پریدیم» سروده وحشی بافقی است.
۱	عیدانه فراوان شد، تا باد چنین بادا خوشا شما که جهان می‌رود به کام شما تا جان و جامه بذل کنم بر پیام دوست حاصل از حیات ای جان این دم است تا دانی	۲۱۸ به ترتیب «حافظ، سعدی، مولوی، ابتهاج» سراینده کدام یک از ابیات زیرند؟ الف) عید آمد و عید آمد، یاری که رمید آمد ب) زمانه قرعه نو می‌زند به نام شما ج) این مطرب از کجاست که برگفت نام دوست د) وقت را غنیمت دان آن‌قدر که بتوانی
۱		۲۱۹ جاهای خالی را پر کنید. الف) کاربرد هر یک از صنایع بدیع لفظی در قلمرو بررسی می‌شود. ب) برجسته‌ترین ویژگی زبانی در بیت زیر کاربرد است. «خواب نوشین بامداد رخیل از دارد پیاده را ز سبیل»
۰/۵		۲۲۰ نام یک اثر منظوم یا منثور از هر یک از شاعران و نویسندگان یادشده را مقابل نام آن‌ها بنویسید. الف) مولانا: ب) عطار:
۰/۵		۲۲۱ نوشته زیر از کدام کتاب است و جزء کدام نوع ادبی شمرده می‌شود؟ «دیدم که نصیحت نمی‌پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نمی‌کند. روی از مصاحبت بگردانیدم و قول حکما کار بستم.»
۶	ب) موسیقی شعر	
۱/۵	روز فراق را که نهد در شمار عمر رفتم و سرمست شدم وز طرب آکنده شدم که باشند با خنجر کابلی	۲۲۲ پس از خوانش ابیات زیر، حس و حال دریافت‌شده از هر بیت را مقابل آن بنویسید. الف) بی‌عمر زنده‌ام من و این بس عجب مدار ب) گفت که سرمست نه‌ای، رو که از این دست نه‌ای ج) بگو تا سوار آورم زابلی
۰/۵		۲۲۳ فضای عاطفی حاصل از خوانش شعر زیر را بررسی کنید و بنویسید. «گر اظهار پشیمانی کند گردون مشو ایمن که بدعهد از پشیمانی پشیمان زود می‌گردد»
۰/۵		۲۲۴ برای بیان مفاهیم حماسی چه نوع وزن و آهنگی مناسب‌تر است؟
۰/۵	حاصل از حیات ای جان این دم است تا دانی گوشه چشمت بلائی گوشه‌نشین است می‌سازد و باز بر زمین می‌زندش	۲۲۵ فضای «حسرت و افسوس» در کدام بیت دیده می‌شود؟ الف) وقت را غنیمت دان آن‌قدر که بتوانی ب) گوشه گرفتم ز خلق و فایده‌ای نیست ج) این کوزه‌گر دهر چنین جام لطیف
۰/۵	از بس که بلند بود داد دل ما حاصل از حیات ای جان این دم است تا دانی غم فردا نشاید خورد امروز	۲۲۶ فضای عاطفی کدام بیت متفاوت است؟ الف) ای داد به داد دل ما کس نرسید ب) وقت را غنیمت دان آن‌قدر که بتوانی ج) برو شادی کن ای یار دل‌افروز
۰/۲۵	(۳) می‌رود (۴) زود	۲۲۷ تلفظ «و» در کدام واژه متفاوت است؟ (۱) شکوه (۲) دل‌افروز
۰/۲۵		۲۲۸ تلفظ واج «و» در کدام گزینه متفاوت است؟ الف) بی‌عمر زنده‌ام من و این بس عجب مدار ب) یک عمر پریشانی دل بسته به مویی است ج) رفتم چو من از میان تو را دانستم

الف) دانش‌محور (شناخت‌محور)

۲۴۰. در بیت «یا رب به که شاید گفت این نکته که در عالم / رخساره به کس نمود آن شاهد هر جایی» واژه «شاید» در معنی به کار رفته است. (۷/۲۵)

۲۴۱. در کدام بیت ضمیر پیوسته «نقش متممی» دارد؟ (۷/۲۵)

- الف) هر آن‌که جانب اهل وفا نگه دارد
 ب) دلا معاش چنان کن که گر بلغزد پای
 ج) چو گفتمش که دلم را نگاه دار چه گفت؟

۲۴۲. «واج‌آرایی» در کدام بیت به تجسم مفهوم یاری رسانده است؟ (۷/۲۵)

- الف) رشته تسبیح اگر بگسست معذورم بدار
 ب) رسم عاشق‌کنشی و شیوه شهرآشوبی
 ج) ریاست به دست کسانی خطاست

۲۴۳. آرایه‌های کدام بیت درست ذکر نشده است؟ (۷/۲۵)

- الف) سعدی که داد وصف همه نیکوان بداد
 ب) برو ای گدای مسکین در خانه علی زن

۲۴۴. حس و حال و فضای عاطفی بیت زیر چگونه است؟ (۷/۲۵)

«ابدانانی که روی بر خلقند پشت بر قبله می‌کنند نماز»

۲۴۵. آهنگ و موسیقی ابیات زیر را ارزیابی کنید و بنویسید. (۱)

- الف) مزده ای دل که دگر باد صبا باز آمد
 ب) صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را

ب) حافظه‌محور

۲۴۶. بیت «پای استدلالیان چوبین بود / پای چوبین سخت بی‌تمکین بود» سروده ناصر خسرو است. (۷/۲۵)

۲۴۷. حکایت «پارسازاده‌ای که نعمت بی‌کران به دستش افتاد» از باب هشتم گلستان سعدی انتخاب شده است. (۷/۲۵)

۲۴۸. عواملی که موسیقی لفظی را پدید می‌آورند، نامیده می‌شوند. (۷/۲۵)

۲۴۹. آنچه در آرایه «تکرار» اهمیت دارد، است. (۷/۲۵)

۲۵۰. وزن و آهنگ کوبنده و کوتاه، مناسب بار معنایی در شعر است. (۷/۲۵)

ج) تحلیلی

۲۵۱. هر یک از موارد زیر را در مقابل ابیات متناسب با آن‌ها بنویسید. (یک مورد اضافه است). (۱)

«لحن روایی - تناسب واج‌آرایی با مفهوم - تفاوت جناس همسان با تکرار»

- الف) چشمم از آینه‌داران خط و خالش گشت
 ب) طریقی فرا پیش گیر و رهی
 لبم از بوسه‌ریایان بر و دوشش باد
 همی رو که از قید هستی رهی

د) چالشی

۲۵۲. موسیقی لفظی کدام بیت حاصل «واج‌آرایی» یا «واژه‌آرایی» نیست؟ (۷/۲۵)

- ۱) مزه‌ها و چشم یارم به نظر چنان نماید
 ۲) مجمع خوبی و لطف است عذار چو مهش
 ۳) کمند صید بهرامی بیفکن جام جم بردار
 که میان سنبلستان چرد آهوی خطایی
 لیکنش مهر و وفا نیست خدایا بداهش
 که من پیمودم این صحرا نه بهرام است و نه گورش

ه) بلندپاسخ (توضیحی)

۲۵۳. اجزای بیت زیر را مرتب کنید و مشخص نمایید که «را» در هر مصراع چه کاربردی دارد؟ (۱)

«نیکخو گفته است یزدان مر رسول خویش را / خوی نیک است ای برادر گنج نیکی را کلید»

۱۴۹. کنایه: «گشوده شدن در الم به روی کسی» کنایه از ناراحتی و اندوه (۷/۵) / تضاد: الم - هم (۷/۵)

۱۵۰. الف: در بیت نخست تشخیص وجود دارد (۷/۲۵)؛ گریستن سپهر و ستاره، قلب داشتن لعل و دل داشتن سنگ / ب: حس اندوه و مرثیه‌گویی (۷/۲۵) / ج: کاربرد واژه‌های عربی در آن زیاد است (الم، مهلت، نوع، قتل و آل، (۷/۵) ۲. جملات در این متن از نوع جمله مرکب و به نسبت طولانی هستند. (۷/۵) / د: «پیکر شریف» کنایه از پیکر امام حسین (ع) (۷/۵)

۱۵۱. الف: ناپایداری جهان و همه‌گیر بودن مرگ (۷/۵) / ب: ادبیات تعلیمی (۷/۵) / ج: مرگ (۷/۵) / د: «اندک و بسیار» در جمله «فایده او اندک و رنج آن بسیار» (۷/۵)

۱۵۲. در این مصراع «را» نشانه فک اضافه (کلید گنج نیکی) است. (۷/۲۵)

۱۵۳. ج (۷/۲۵)؛ «کت در آید دل ز پای: که دلت ز پای در آید»

۱۵۴. «تلفظ کهن واژه» در بیت «الف» (۷/۲۵) دیده می‌شود: اسپان ← اسپان

۱۵۵. این بیت فضا و حس و حالی شاد دارد و سرخوشی عاشقانه در آن دیده می‌شود که حاصل وصال یا گفت‌وگو با معشوق است. (۷/۵)

۱۵۶. الف: وزن و آهنگی کوبنده و حماسی دارد. (۷/۵) / ب: آهنگی ملایم و حال و هوایی عاشقانه (۷/۵) / ج: آهنگی کوبنده مناسب ظلم‌ستیزی و هشدار (۷/۵)

۱۵۷. در این بیت «جویش» (۷/۲۵) و «بویش» (۷/۲۵) قافیه اول و «روان» و «روان» (۷/۲۵) قافیه دوم‌اند. بیت فاقد ردیف است.

نکته: ردیف، زمانی پدید می‌آید که یک واژه در پایان مصراع‌ها بعد از قافیه «عیناً» یعنی هم از نظر معنی و هم از نظر لفظ، تکرار شود. این سخن یعنی اگر دو واژه لفظی یکسان و معنایی متفاوت داشته باشند، ردیف محسوب نمی‌شوند؛ مانند «روان» در مصراع اول (جاری) با «روان» در مصراع دوم (روح و جان) که نمی‌توانند ردیف محسوب شوند.

۱۵۸. نادرست: این بیت از فردوسی است. (۷/۲۵)

۱۵۹. درست (۷/۲۵)

۱۶۰. ادراکی که از احساس نظم بین هجاها حاصل می‌شود، وزن است. (۷/۲۵)

۱۶۱. تناسب و هم‌سویی وزن و عاطفه موجب افزایش قدرت اثرگذاری در شعر می‌شود. (۷/۲۵)

۱۶۲. نادرست (۷/۲۵)؛ بیشتر کتب مقدس نیز از کلام موزون و کشش و جاذبه آهنگ بهره گرفته‌اند.

۱۶۳. درست (۷/۲۵)؛ در این بیت، حسرت روزهای وصال و در کنار یاران و دوستداران بودن دیده می‌شود.

۱۶۴. الف: بیان شادی و نشاط (۷/۵) / ب: بیان هشدار و اندرز (وقت را غنیمت دانستن توصیه شده است). (۷/۵)

۱۶۵. گزینه ۳ (۷/۲۵)؛ آهنگ این بیت کوتاه‌تر و ضربی‌تر از سایر ابیات است.

۱۶۶. الف: در قالب رباعی (۷/۲۵) / ب: «کوزه‌گر دهر» (۷/۲۵) اضافه تشبیهی است (دهر به کوزه‌گر تشبیه شده است). (۷/۵) / ج: پیدایش (۷/۲۵) و مرگ (۷/۲۵) و بی‌وفایی روزگار (۷/۲۵)

۱۶۷. بدیع دو نمود دارد: بدیع لفظی و بدیع معنوی

۱۶۸. عواملی که موسیقی لفظی را پدید می‌آورند، «بدیع لفظی» نامیده می‌شوند.

۱۶۹. الف: تکرار یک واج در سخن، اگر بر موسیقی و تأثیر آن بیفزاید، واج آرای می‌شود.

درست‌ها: واج‌آرایی به همان نسبت که آرایه پرکاربرد به نظر می‌رسد و گمان می‌رود که یافتن آن در ابیات و نوشته‌ها راحت است، نکته در خود دارد. به تعریف واج‌آرایی که در کتاب درسی نیز آمده دقت کنید: «تکرار یک واج به گونه‌ای که بر موسیقی و تأثیر آن بیفزاید». از این تعریف به چند نکته می‌توان رسید:

۱. واج‌آرایی یک آرایه است؛ پس باید موجب زیبایی سخن شود نه اینکه تأثیری در آن نداشته باشد یا حتی موجب اخلاص در بلاغت آن شود.

۲. در واج‌آرایی دفعات تکرار یک واج ملاک نیست؛ آنچه مهم است، محسوس بودن تکرار واج و پدید آوردن موسیقی لفظی است.

۳. اگر واج‌آرایی در اثرگذاری سخن تأثیری داشته باشد، هنری‌تر است؛ مانند بیت منوچهری در وصف پاییز که در متن درس ذکر شده است.

ب: واج‌آرایی جزء بدیع لفظی است.

۱۷۰. درست: این تکرار موجب انتقال بهتر مفهوم (وصف پاییز) شده است.

۱۷۱. نادرست: واج‌آرایی صامت‌ها از مصوت‌ها محسوس‌تر است

۱۷۲. سه واژه: از، این، بود

۱۷۳. الف: قالب رباعی / ب: قافیه: با، تا، با - ردیف: من بودی منت نمی‌دانستم / ج: قدر یار در فراق دانسته می‌شود نه در وصال. این ابیات را می‌توان از نوع ادبیات غنایی (عاشقانه) برشمرد. / د: تکرار واج‌های «ن»، «م»، «ا» و «د» واج‌آرایی را پدید آورده است و تکرار «من»، «بودی»، «منت»، «نمی‌دانستم» آرایه تکرار را.

۱۷۴. نادرست: آنچه در تکرار مهم است، جنبه موسیقایی و آوایی سخن است، نه شکل نوشتاری واژگان.

۱۷۵. نادرست: «رُست» به معنی نجات یافت و «رُست» به معنی روید، نمی‌توانند تکرار محسوب شوند؛ زیرا دو واژه با معانی و حتی تلفظ متفاوت‌اند نه یک واژه.

نکته: در آرایه تکرار، علاوه بر یکسانی در لفظ واژه‌ها، یکسانی در معنی هم مهم است و گرنه دو واژه با ظاهر یکسان اما معانی متفاوت، نمی‌توانند تکرار شمرده شوند، مانند: «روان: جاری» و «روان: روح»

۱۷۶. در بیت «ج» تکرار مصوت بلند «ا» محسوس‌تر است.

نکته: از آنجا که در واج‌آرایی جنبه موسیقایی کلام در نظر است، محسوس بودن «واج‌آرایی» به چند شرط بستگی دارد:

۱. صامت یا مصوت بودن: واج‌آرایی صامت‌ها از مصوت‌ها محسوس‌تر است (بیشتر به چشم و گوش می‌آید).

۲. فاصله واج‌ها: واج‌هایی که تکرار آن‌ها با فاصله کمتری از هم اتفاق می‌افتد، محسوس‌تر از واج‌هایی است که با فاصله بیشتری تکرار شده‌اند؛ برای مثال در سروده زیر سه بار تکرار «ش» از هفت بار تکرار «ت» محسوس‌تر است:

«ای تکیه‌گاه و پناه / زیباترین لحظه‌های / پر عصمت و پرشکوه تنهایی خلوت من / ای شط شیرین پر شوکت من»

۳. تعداد دفعات تکرار: معمولاً واج‌هایی که بیشتر تکرار شده‌اند، از واج‌هایی که دفعات کمتری تکرار شده باشند، محسوس‌ترند (به شرط یکسان بودن در دو شرط قبلی). مثلاً واج‌آرایی «ا» در بیت «ج» محسوس‌تر از بیت «ب» است. در این مورد عده‌ای از همکاران بر آن‌اند که «در واج‌آرایی نباید تعداد تکرارهای یک واج از پنج بار کمتر باشد، و گرنه واج‌آرایی پدید نمی‌آید». این سخن غیر علمی و غیر مستند است. در واقع واج‌آرایی باید برای گوش محسوس باشد و موسیقی پدید آورد و این جدای از دفعات تکرار است.

۱۷۷. ب: در این بیت واج‌آرایی حاصل تکرار صامت «ش» و مصوت بلند «ا» است اما در بیت «الف» تکرار مصوت کوتاه «ی».

۱۷۸. ب: در این بیت واج آرایبی حاصل تکرار صامت «ش» است اما در بیت «الف» تکرار مصوت کوتاه «ی».
۱۷۹. ج: در هر سه بیت «واج آرایبی» دیده می‌شود؛ اما «تکرار» فقط در بیت «ج» نیست. در این بیت «روان» به معنی رونده با «روان» به معنی جان و روح، جناس همسان (تام) می‌سازد. نه تکرار.
۱۸۰. ب؛ در این بیت شاعر با تکرار واج‌های «خ، ز، ا، ن» فصل خزان را یادآوری می‌کند که با مفهوم بیت (توصیف فصل پاییز) هم‌خوانی دارد.
۱۸۱. این شعر سروده «مهدی اخوان ثالث» و در قالب شعر نیمایی است.
۱۸۲. در این بیت واژه‌های «خار و پا» تکرار شده‌اند.
۱۸۳. تکرار: تکرار «پشیمانی» - استعاره: «اظهار پشیمانی کردن گردون» تشخیص و استعارهٔ مکنیه است. / واج آرایبی: تکرار واج «ش»
۱۸۴. الف: حس امید و نشاط / ب: ۱. واج آرایبی «م» در بیت اول و «د» و «س» در بیت دوم ۲. واژه آرایبی «دوست»
- ردیف: «ردیف» تکرار یک واژه بعد از قافیه است. می‌تواند جزء آرایهٔ تکرار محسوب شود. / ج: ابیات متعلق به غزلی از سعدی است.
۱۸۵. به وجود آوردن و از میان بردن مجدد انسان (یا هر مخلوقی) به دست طبیعت
۱۸۶. گزینهٔ «۲»؛ در گزینهٔ «۱»، «دانی» و در گزینهٔ «۳»، «دست»
۱۸۷. بیت ۱؛ در ابیات ۲ و ۳ فضای شادی و نشاط دیده می‌شود اما در این بیت فضای پند و اندرز.
۱۸۸. هم‌آورد یعنی «حریف، مبارز» - معنی واژگان در قلمرو زبانی بررسی می‌شود.
۱۸۹. حافظ - توصیه به دانستن ارزش زمان
۱۹۰. «گوشه گرفتن از خلق» کنایه از دوری کردن از مردمان و خلوت گزیدن
۱۹۱. زابل - کابل
۱۹۲. الف: درست (۲۵٪)؛ شاهنامه اثری حماسی است. چند بیت از ابیات اندرزی شاهنامه در کتاب درسی آمده است. / ب: نادرست (۲۵٪)؛ الهی‌نامهٔ عطار نیشابوری به نظم است نه به نثر.
۱۹۳. الف: نادرست؛ «غزلیات شمس» از مولانا جلال‌الدین محمد بلخی و حاوی نکاتی عرفانی است. / ب: نادرست؛ «گلستان سعدی» تعلیمی است نه عرفانی. / ج: درست (۵٪)
۱۹۴. الف: حافظ (۵٪) / ب: سعدی (۵٪)
۱۹۵. الف (۵٪)؛ در این بیت فعل مضارع استمراری با نشانهٔ استمراری «همی» ساخته شده اما در سایر ابیات با نشانهٔ «می».
۱۹۶. ب (۵٪)؛ در این بیت «گُل» با «گُل» و «گُل» با «دُل» جناس می‌سازند و تکرار مصوت بلند «ا» واج آرایبی را.
۱۹۷. ۱. تکرار «بود داد دل ما» که «ردیف» نیز محسوب می‌شود. ۲. واج آرایبی «د» در هر دو بیت ۳. این سروده در قالب رباعی است. ۴. «بند، کمند، بلند» واژه‌های قافیه‌اند. (ذکر دو مورد کافی است). (هر مورد ۵٪)
۱۹۸. مصوت‌های بلند: ا (کجا)، ی (دردی) (۲۵٪)، ا (درمان)، ی (درمانیش) (۲۵٪)
۱۹۹. این بیت آهنگی تند دارد. (۲۵٪)

۲۰۰. صامت‌ها: ی (در هجای اول)، د، گ، ر (۲۵٪)
- مصوت‌ها: ی (در هجای دوم)، ی (در هجای سوم) (۲۵٪)
- نکته: به تفاوت صامت «ی» با مصوت «ی» دقت کنید. علاوه بر اختلاف در تلفظ، مصوت‌ها هرگز در آغاز هجا نمی‌آیند و صامت‌ها هرگز دومین واج هجا نیستند. در این مورد در درس‌های بعدی بیشتر خواهیم آموخت.
۲۰۱. الف: لحن مدح و ستایش (۲۵٪) (این بیت از غزل شهریار در ستایش حضرت علی (ع) است). / ب: لحن حسرت و اندوه (۲۵٪) (به‌خاطر دوری از یار) / ج: شادی و نشاط (۲۵٪)
۲۰۲. ج (۵٪)؛ در این بیت همزهٔ واژه‌های «از»، «این»، «از»، «این» و «اندیشه» در خوانش حذف می‌شود (۵٪) و مصوت بعد از آن به صامت قبل از همزه می‌چسبد؛ پیش‌زینت بیش‌زینتیش: «الف» و «ب»؛ در مصراع‌های اول ابیات «الف» و «ب» همزه‌هایی هستند که آخرین واج پیش از آن‌ها مصوت است و نمی‌توانند حذف شوند. در مصراع دوم این ابیات نیز همزه‌هایی هستند که با وجود صامت بودن واج قبلی نیاز به حذف شدن ندارند و حذف نمی‌شوند. (نکته: ۱. همزه‌ای که واج پیش از آن مصوت باشد، نمی‌تواند حذف شود. ۲. همزه‌ای که واج پیش از آن صامت باشد، گاه در خوانش به ضرورت ریتم و آهنگ، حذف می‌شود اما گاهی هم نیاز به حذف آن نیست و باقی می‌ماند.
۲۰۳. فضای عاطفی بیت «الف» حسرت‌بار و فلسفی است (۵٪) به‌گونه‌ای که خواننده را به فکر فرومی‌برد؛ اما فضای عاطفی بیت «ب» اندوهناک است (۵٪) و غم دوری از یار در آن دیده می‌شود.
۲۰۴. این سروده در قالب شعر نیمایی است (۵٪) که قافیه در آن اختیاری است. در مصراع‌های ۱، ۲ و ۳ قافیه نیامده اما در مصراع‌های ۴ و ۵ «خلوت» و «شوکت» هم‌قافیه‌اند. (۵٪)
۲۰۵. الف: خوارزم: خازرم / ب: عشاق: عُششاق (۲۵٪) / ج: همجو: همج (۲۵٪) / د: تکیه‌گاه: تکی‌گاه (۲۵٪)
۲۰۶. در این بیت واج‌های «ا، ر، ن» تکرار شده و واج آرایبی ساخته‌اند. (۵٪)
۲۰۷. تکرار: واژه‌های «تو»، «امروز» و «فردا» تکرار شده‌اند. (۵٪) / تضاد: امروز - فردا (۵٪)
۲۰۸. ب (۲۵٪)؛ واژه آرایبی: عمل (۵٪) / واج آرایبی: م، ل، ع (۵٪)
- نکته: وقتی دو واژه با ظاهری یکسان اما معانی متفاوت در سخن می‌آیند، تکرار نیستند؛ مانند واژه‌های «روان: رونده» و «روان: روح» در بیت «الف». (در این موارد به جناس تام فکر کنید بهتر است تا تکرار).
۲۰۹. گزینهٔ «۳» (۵٪)؛ «تشخیص»
- بررسی سایر گزینه‌ها: گزینهٔ «۱»: تکرار: «است» در پایان دو مصراع / گزینهٔ «۲»: تشبیه: یار به کیمیا، یار به صدف، یار به دُر / گزینهٔ «۴»: جناس: دُر، دُر، پُر
۲۱۰. واج آرایبی: تکرار واج‌های «س» و «ن» (۵٪) / تکرار: این، قفس (۵٪)
۲۱۱. الف: جناس: زابلی، کابلی (۲۵٪) / ب: تکرار: عمر (۲۵٪) / ج: اغراق: بام خانه را تا عرش افراشتن (۲۵٪)
۲۱۲. ب: واج آرایبی در این بیت محسوس‌تر است. (۵٪)
- نکته: واج آرایبی صامت‌ها از مصوت‌ها محسوس‌تر است. مثلاً در بیت «الف» مصوت «ی» تکرار شده و در بیت «ب» صامت‌های «ل» و «م»، هنگام خوانش بیت «ب» بیشتر از بیت «الف» متوجه تکرار واج‌ها می‌شویم.
۲۱۳. ب: تکرار: بهار، جان - تناسب: دل و جان، باغ و بهار و خزان - تضاد: بهار و خزان (۵٪) / الف: در این بیت تشخیص وجود ندارد و «الف» نادرست است.
۲۱۴. الف: خانه - سرا (۵٪) / ب: ۱. جملات کوتاه و قابل فهم‌اند. ۲. کاربرد «سرا» در معنی «خانه»، «در خورد» در معنی شایسته، «چون» در معنی چگونه

۳. کاربرد واژگان عربی معمول مانند «عهد، قدیم، حکیم، رفیق، مختصر» (ذکر دو مورد کافی است). (هرمورد ۲۲۵) / ج: «خانه» (۲۲۵) / د: در بیت چهارم «فقس» تکرار شده است (۲۲۵). در همین بیت «این فقس» استعاره از خانه است. (۲۲۵) / ه: لحن داستانی (روایی) (۲۲۵)

۲۱۵. الف: پارسازاده، فاسق و گنهگار، ولخرج (ذکر دو مورد کافی است). (هرمورد ۲۱۵) / ب: نویسنده حساب دخل و خرج را داشتن توصیه می‌کند و مخاطب خود را از اسراف و هزینه‌تراشی باز می‌دارد. (۲۱۵) / ج: ادبیات تعلیمی (۲۱۵)

۲۱۶. الف: درست (۲۱۵) / ب: نادرست (۲۱۵): این حکایت سروده «نیره سعیدی» (میرفخرایی) است.

۲۱۷. ب: درست (۲۱۵)

بیت «پرو شادی کن ای یار دل افروز / غم فردا نشاید خورد امروز» از سعدی است.

۲۱۸. الف: مولوی (۲۱۵) / ب: ابتهاج (۲۱۵) / ج: سعدی (۲۱۵) / د: حافظ (۲۱۵)

۲۱۹. الف: کاربرد هر یک از صنایع بدیع لفظی در قلمرو ادبی بررسی می‌شود (بدیع لفظی آرایه‌های لفظی را بررسی می‌کند). (۲۱۵) / ب: برجسته‌ترین ویژگی زبانی در بیت مورد نظر، کاربرد واژه‌های عربی (رحیل و سبیل) است. (۲۱۵)

۲۲۰. الف: مولانا؛ غزلیات شمس (۲۲۵) / ب: عطار؛ الهی‌نامه (۲۲۵)

۲۲۱. گلستان (۲۲۵) - ادبیات تعلیمی (۲۲۵)

۲۲۲. الف: اندوه و حسرت در فراق یار (۲۱۵) / ب: نشاط و طرب (۲۱۵) / ج: غرور و حماسه (۲۱۵)

۲۲۳. فضای حکمی و پند و اندرز (۲۱۵)

۲۲۴. وزن کوتاه و کوبنده (۲۱۵)

۲۲۵. ج: اشاره به نابودی و از میان رفتن پدیده‌های شگفت، حسرت و اندوه را در پی دارد. (۲۱۵)

۲۲۶. الف: این بیت فضایی گله‌مند و حسرت‌بار دارد اما در ابیات «ب» و «ج» حسن اندرز و شادی‌خواهی، فضایی نشاط‌انگیز و شاد را به وجود آورده است. (۲۱۵)

۲۲۷. گزینه ۳ (۲۱۵): در این گزینه «و» صامت است و مانند اولین واج «وحید» تلفظ می‌شود؛ اما در گزینه‌های دیگر مصوت بلند است.

۲۲۸. ب: واج «و» در «ب» مصوت بلند است / «الف»، «ج»: به صورت مصوت کوتاه «ه» تلفظ می‌شود (م - ت). (۲۱۵)

۲۲۹. الف: خوارزم ← خارزم (۲۱۵) / ب: تو ← ت (۲۱۵) / ج: خورد ← خرد (۲۱۵)

۲۳۰. صامت‌ها: ه، م، و، ر، د (۲۲۵) / مصوت‌ها: ا، آ، ع (۲۲۵)

۲۳۱. واج‌آرایی: تکرار واج‌های «س» و «ت» (۲۱۵) / جناس: اوست، دوست - سر، بر (۲۱۵)

۲۳۲. الف: بهار، باش، خزان / ب: در این بیت واج‌آرایی دیده نمی‌شود. (۲۱۵) / ج: است

۲۳۳. الف: تشخیص: ویژگی‌های انسانی به سرو و بلبل نسبت داده شده است. (۲۱۵) / ب: تضاد: امروز و فردا (۲۱۵) / ج: کنایه: «سر مو» کنایه از مقدار اندک (۲۱۵)

۲۳۴. الف: تکرار ندارد. / ب: تکرار ندارد. / ج: در این بیت واژه «حدیث» تکرار شده و واژه‌آرایی را پدید آورده است. همچنین تکرار واج‌های «ح، د، ی، س» واج‌آرایی است. (۲۱۵)

نکته: بر کسی پوشیده نیست که تکرار چندباره یک واژه در یک جمله (شعر یا نثر) علاوه بر واژه‌آرایی، واج‌آرایی نیز پدید می‌آورد.

۲۳۵. الف: تمثیل: مصراع دوم مثالی برای درک مفهوم مصراع اول است. - مراعات‌نظیر: دانه، آسیا - کنایه: روسفیدی کنایه از سربلندی است. (۲۱۵) / د: در بیت سؤال «تضاد» وجود ندارد. پس «ب» نادرست است.

۲۳۶. الف: تشبیه: ما همه چشمیم (ما مانند چشمیم) و تو نور (تو نور هستی) (۲۱۵) / ب: تضاد: گل و خار (۲۱۵) / ج: کنایه: «پای کشیدن» کنایه از منصرف شدن، انصراف (۲۱۵)

۲۳۷. «سرشک» به معنی اشک و «باریدن سرشک» اغراق در گریستن و اشک ریختن است. (۲۱۵)

۲۳۸. الف: «شنیدن، گفتن و پند» تناسب یا مراعات‌نظیر محسوب می‌شوند. (۲۱۵) یادآوری: تناسب همان مراعات‌نظیر است و هیچ تفاوتی با هم ندارند (در فنون بلاغت جلال‌الدین همایی همین نکته را بخوانید).

ب: در بیت سوم «دست بر دست زدن و دریغ گفتن» به خوبی این حس را انتقال می‌دهد. (۲۱۵) / ج: ۱. وظیفه فرد نیک‌خواه پند دادن است. هر چند بداند که نخواهد شنید و اهمیت نخواهند داد. ۲. پشیمانی و افسوس فرد از پندناپذیری خود در ابیات دیده می‌شود. ۳. این ابیات در زمره ادبیات تعلیمی قرار می‌گیرند. (ذکر دو مورد کافی است). (هرمورد ۲۱۵) / د: ۱. «خیره‌سر» کنایه از خودرأی و مستبد (۲۱۵) ۲. «به دو پای در بند افتادن» کنایه از دچار مشکل شدن (۲۱۵)

۲۳۹. الف: نکوهش پرخرجی بدون داشتن درآمد مناسب (۲۱۵) / ب: گلستان (۲۱۵) - سعدی (۲۱۵) / ج: متمم (به‌عنوان نصیحت به او گفتم) (۲۱۵) / د: دخل آب روان است (۲۱۵): دخل: مشبه (۲۱۵). آب روان: مشبه‌به (۲۱۵) یا «عیش آسیاب گردان است»: عیش: مشبه، آسیاب گردان: مشبه‌به

۲۴۰. شایسته، درخور (۲۱۵)

معنی بیت: یا رب چه کسی شایسته است که به او بگویم: آن زیبارو چهره خود را به کسی نشان نداد.

۲۴۱. ج (۲۱۵): «گفتمش» یعنی «به او گفتم» و «او: ش» که بعد از حرف اضافه آمده، متمم است.

در دو بیت «الف» و «ب» نقش ضمیر در کلمات «خداش» و «فرشته‌ات» مفعولی است.

۲۴۲. تکرار «س» در گزینه «الف» (۲۱۵) یادآور آوایی است که سکوت را توصیه می‌کند (هییییییس)؛ گویی شاعر در این بیت بعد از گفتن این نکته که «دستم اندر ساعد ساقی سیمین‌ساق بود و عباداتم به تأخیر افتاد» شنونده را به سکوت و رازداری در این‌باره دعوت می‌کند.

۲۴۳. الف (۲۱۵): در این بیت «داد» در دو معنی متفاوت به کار رفته است و نمی‌تواند تکرار محسوب شود. ۱. حق و انصاف ۲. فعل از مصدر «دادن»

۲۴۴. این بیت فضایی انتقادی دارد (۲۱۵) و تزویر را نکوهش می‌کند (۲۱۵)؛ پس علاوه بر فضای انتقادی، حس و حال پند و اندرز (۲۱۵) نیز در آن دیده می‌شود.

۲۴۵. الف: وزن و آهنگ این بیت تند و شاد و مناسب مفهوم مزده و وصال در آن است. (۲۱۵) / ب: این بیت وزنی ملایم و سنگین دارد که مناسب اندوه و فراق یار است. (۲۱۵)

۲۴۶. نادرست (۲۱۵): این بیت سروده مولوی است.

۲۴۷. نادرست (۲۱۵): این حکایت از باب هفتم گلستان سعدی است؛ نه باب هشتم.

۲۴۸. عواملی که موسیقی لفظی را پدید می‌آورند، بدیع لفظی نامیده می‌شوند. (۲۱۵)

۲۴۹. آنچه در آرایه «تکرار» اهمیت دارد، جنبه آوایی و شنیداری است. (۷/۲۵)

۲۵۰. وزن و آهنگ کوبنده و کوتاه، مناسب بار معنایی حماسی در شعر است. (۷/۲۵)

۲۵۱. الف: تناسب واج آوایی با مفهوم (۷/۵) / ب: تفاوت جناس همسان با تکرار (۷/۵)

۲۵۲. گزینه «۲» (۷/۲۵): در این بیت «واج آوایی» یا «واژه آوایی» دیده نمی‌شود.

۲۵۳. یزدان رسول خویش را «نیکخو» نامیده است. ای برادر خوی نیک، گنج نیکی را کلید است. (۷/۵) / «ر» در مصراع اول نشانه مفعولی (۷/۲۵) و در مصراع دوم نشانه فک اضافه است. (۷/۲۵) (گنج نیکی را کلید: کلید گنج نیکی)

۲۵۴. پارسی یا فارسی

۲۵۵. سینه‌به‌سینه نقل می‌شد.

۲۵۶. «اوستا» را موبدان برای اجرای مراسم دینی، از حفظ می‌خواندند تا اینکه در دوره ساسانیان به نگارش درآمد.

۲۵۷. به زبان‌هایی گفته می‌شود که در ایران و مناطق هم‌جوار آن از قدیم‌ترین روزگاران متداول بوده و ویژگی‌های مشترکی داشته‌اند.

۲۵۸. سه دسته: فارسی باستان، فارسی میانه و فارسی نو

۲۵۹. الف: زبان فارسی باستان در دوره هخامنشیان رایج بود. / ب: زبان فارسی باستان به خط میخی نوشته می‌شد.

۲۶۰. درست

۲۶۱. نادرست: زبان‌های ایرانی میانه به دو گروه زبان‌های «پارتی» و «پهلوی» تقسیم می‌شوند.

۲۶۲. نادرست: زبان پارتی در دوره اشکانی رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شده است.

توجه: مبدا دوره ساسانیان را با سامانیان اشتباه بگیرد.

۲۶۳. درست

۲۶۴. نادرست: زبان پهلوی، زبان رسمی دوران ساسانی بود.

۲۶۵. از آنجا که این زبان اساساً به ناحیه پارس تعلق داشته است و در مرحله‌ای میان فارسی باستان و فارسی نو (دری) قرار دارد، آن را فارسی میانه نامیده‌اند.

۲۶۶. بیشتر آثار دینی زردشتی است؛ حتی رساله‌های کوچکی که معمولاً آن‌ها را در زمره آثار غیردینی به شمار می‌آورند نیز رنگ دینی دارند؛ مانند ایاتکار زیریران (یادگار زیریران).

۲۶۷. آثار ادبی منظوم و منثور دوران ساسانی (زبان پهلوی) از میان رفته است. ولی ترجمه عربی و فارسی بعضی از آن‌ها مانند «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» در دست است که آن‌ها هم دچار تغییرات فراوان شده‌اند.

۲۶۸. به دلیل اهمیتی که سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام داشته، آثار پهلوی غالباً به نگارش درنیامده بود.

۲۶۹. شعر پهلوی بعد از ساسانیان همانند نثر از میان رفت و اشعار کمی به زبان پهلوی در دست است و آنچه باقی مانده دچار تحریف‌هایی شده است. بعضی از قطعات شعری در میان اندرزنامه‌های منثور جای دارند؛ مانند منظومه «درخت آسوریک» و «یادگار زیریران».

۲۷۰. منظومه درخت آسوریک و یادگار زیریران، هر دو اصل پارسی دارند.

۲۷۱. پس از ورود اسلام به ایران، زبان فارسی تحول تازه‌ای را پشت سر گذاشت و با بهره‌گیری از الفبای خط عربی به مرحله جدیدی گام نهاد که بدان «فارسی نو» یا «فارسی دری» گفته می‌شود.

۲۷۲. بهره‌گیری از الفبای خط عربی

۲۷۳. یکی از نتایج نفوذ اسلام در ایران رواج تدریجی خط عربی بود.

۲۷۴. پس از برافتادن ساسانیان، طاهریان نخستین دولت اسلامی ایران بودند. توجه: مبدا ساسانیان را با سامانیان اشتباه بگیرد. در کتاب درسی هم این مورد اشتباه شده. در واقع سال‌ها پس از حمله اعراب و سقوط ساسانیان، حکومت‌های نیمه‌مستقل و مستقل ایرانی سر کار آمدند که نخستین آن‌ها طاهریان بود و بعد صفاریان در سیستان و سامانیان هم در خراسان.

۲۷۵. زبان درباریان ساسانی و مکاتبات و محاورات مقامات دولتی، زبان فارسی دری بود.

۲۷۶. نخستین صورت زبان ادبی فارسی نو در برابر نفوذ عناصر زبان عربی، فارسی دری بود.

۲۷۷. منطقه رواج فارسی دری، نخست در مشرق و شمال شرقی ایران بود.

۲۷۸. یعقوب لیث صفاری

۲۷۹. مهم‌ترین دوره تمدن اسلامی ایران، قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم (دوران سامانیان) بود.

۲۸۰. حکومت سامانیان - قرن چهارم هجری

۲۸۱. در زمان سامانیان، بخارا عمده‌ترین مرکز فرهنگی به شمار می‌آمد و بسیاری از دانشمندی که در این شهر می‌زیستند، آثار ارزنده‌ای به زبان پارسی و عربی در قلمرو فرهنگ اسلامی پدید آوردند. بعضی از امیران سامانی خود صاحب فضل و ادب بودند، شاعران فارسی‌گوی را تشویق می‌کردند و مترجمان را به ترجمه کتاب‌های معتبر می‌گماشتند.
بدانید: بخارا پایتخت سامانیان بود.

۲۸۲. بخارا

۲۸۳. عنصری، فرخی و منوچهری

۲۸۴. قرن چهارم هجری، دوران غلبه، رواج و حفظ آداب و رسوم ملی بود.

۲۸۵. پایه حماسه ملی به زبان فارسی در قرن چهارم هجری گذاشته شد.

۲۸۶. قرن چهارم با دانشمند بزرگی چون محمدبن زکریای رازی آغاز و با شاعر بی‌نظیری چون فردوسی ادامه یافت.

۲۸۷. عصر اندیشه استقلال ملی ایرانیان با اوج حاکمیت سامانیان هم‌زمان بود.

۲۸۸. تا بتوانند در سرتاسر دنیای اسلام خوانندگان بیشتری پیدا کنند.

۲۸۹. شعر فارسی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم

۲۹۰. شاعران این عصر بیشتر به واقعیات بیرونی نظر داشتند و مفاهیم ذهنی آنان فقط در حد تعالیم کلی اخلاقی بود.

۲۹۱. ویژگی‌های زبانی: آوردن ترکیبات تازه و به کارگیری انواع توصیف‌ها و ویژگی‌های ادبی: آوردن استعاره‌های دلپذیر و تشبیهات گوناگون

۲۹۲. رودکی